

УДК 021+930.24

Н.А. Бачинська

ДО ДЖЕРЕЛ ВИЩОЇ БІБЛІОТЕЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ (ПОЧАТОК ХІХ – ПЕРША ЧВЕРТЬ ХХ СТОЛІТТЯ)

Мета роботи – виявити та проаналізувати витоки вищої бібліотечної освіти в Україні та вплив видатних бібліотекознавців, бібліографів на її подальший розвиток. **Методологія** дослідження зумовлена потребою з'ясування еволюції змісту бібліотечної освіти початку ХІХ – першої чверті ХХ століття в Україні. Вона охоплює загальнонаукові підходи до розкриття теми: соціально-комунікаційний, системний, структурно-функціональний, історичний. При їхньому використанні застосовувалися порівняльний, історіографічний та хронологічний методи. Це дало змогу виокремити зазначений історичний період – як початковий етап вищої бібліотечної освіти в Україні та виявити особливості функціонування навчальних закладів, що сприяли її розвитку. **Наукова новизна** роботи полягає в тому, що вперше досліджуються витоки бібліотечної освіти: започаткування викладання бібліографії та бібліології в Кременецькому ліцеї на початку ХІХ ст. та організаційні заходи щодо формування бібліотечно-курсової освіти на початку ХХ ст. Проаналізовано внесок у розбудову бібліотечної освіти вітчизняних теоретиків та практиків бібліотечної справи П. Ярковського, Л. Хавкіної, К. Рубинського, С. Сірополка, О. Дідріхсона, Д. Багалія та ін. **Висновки.** Початковий етап у становленні вищої бібліотечної освіти в Україні пов'язаний з викладанням дисциплін бібліотечного спрямування в Кременецькому ліцеї, які започаткував на початку ХІХ ст. видатний бібліотекознавець, бібліограф, бібліотекар, викладач П. Ярковський. Поступовий розвиток фахової освіти відбувався завдяки діяльності визначних сподвижників бібліотечної справи Л. Хавкіної, К. Рубинського, С. Сірополка, О. Дідріхсона, Д. Багалія, А. Покровського та ін., які на початку ХХ ст. організували бібліотечно-курсову підготовку в різних містах як Росії так і України, вперше розробляли навчальні плани, програми та дисципліни, що давали не лише фахові знання, а й широку загальноосвітню підготовку.

Ключові слова: бібліотечна освіта, бібліологія, книгознавство, бібліотекознавство, бібліографія, бібліотечні курси, бібліотечні дисципліни.

Н.А. Бачинская

У ИСТОКОВ ВЫСШЕГО БИБЛИОТЕЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ (КОНЕЦ ХІХ – ПЕРВАЯ ЧЕТВЕРТЬ ХХ ВЕКА)

Цель работы – выявить и проанализировать истоки высшего библиотечного образования в Украине и влияние выдающихся библиотековедов, библиографов на ее дальнейшее развитие. **Методология** исследования обусловлена необходимостью изучения эволюции содержания библиотечного образования начала ХІХ - первой четверти ХХ веков в Украине. Она охватывает общенаучные подходы к раскрытию темы: социально-коммуникационный, системный, структурно-функциональный, исторический. При их использовании применялись сравнительный, историографический и хронологический методы. Это позволило выделить указанный исторический период - как начальный этап высшего библиотечного образования в Украине и выявить особенности функционирования учебных заведений, которые способствовали его развитию. **Научная новизна** работы заключается в том, что исследуются истоки высшего библиотечного образования: начало преподавания библиографии и библиологии в Кременецком лицее в начале ХІХ в. и организационные мероприятия по формированию библиотечно-курсового образования в начале ХХ в. Проанализирован вклад в развитие библиотечного образования отечественных теоретиков и практиков библиотечного дела П. Ярковского, Л. Хавкиной, К. Рубинского, С. Сирополка, А. Дидрихсона, Д. Багалія и др. **Выводы.** Начальный этап в становлении высшего библиотечного образования в Украине связан с преподаванием дисциплин библиотечного направления в Кременецком лицее, которые в начале ХІХ в. начал выдающийся библиотековед, библиограф, библиотечарь, преподаватель П. Ярковский.

Постепенное развитие профессионального образования происходило благодаря деятельности выдающихся сподвижников библиотечного дела Л. Хавкиной, К. Рубинского, С. Сиropolка, А. Дидрихсона, Д. Багалия, А. Покровского и др., которые в начале XX в. организовали библиотечно-курсовую подготовку в различных городах как России так и Украины, впервые разрабатывали учебные планы, программы и дисциплины, которые давали не только профессиональные знания, но и широкую общеобразовательную подготовку.

Ключевые слова: библиотечное образование, библиология, книговедение, библиография, библиотечные курсы, библиотечные дисциплины.

Nadiya Bachynska

SOURCES FOR HIGHER LIBRARY EDUCATION IN UKRAINE (THE BEGINNING OF THE XIX – FIRST QUARTER XX CENTURIES)

The purpose of the work. Identify and analyze the elements of higher library education in Ukraine and the effect of outstanding bibliotekoznavtsiv, bibliographies on its further development. **The methodological basis** of the study is determined by the need to study the evolution of the content of library education at the beginning of the 19th - the first quarter of the 20th centuries in Ukraine. It covers general scientific approaches to the disclosure of the topic: socio-communication, system, structural-functional, historical. With the use of which the comparative, historiographical and chronological methods were applied. This allowed us to highlight this historical period - as an initial stage of higher library education in Ukraine and to reveal the features of the functioning of educational institutions that contributed to its development. **Scientific novelty is that** work lies in the fact that studied the origins of library education: the beginning of the bibliography and teaching bibliology in Kremenets Lyceum at the beginning of the nineteenth century. and arrangements for the formation of the library and course of education in the early twentieth century. The contribution to the development of library education domestic theorists and practitioners of librarianship Yarkovsky P., L. Khavkina, K. Rubinsky, Siropolka S., A. Didrihsone, Bagaley D. et al. **Conclusions.** The initial stage in the development of library education in Ukraine related to the teaching of courses in library orientation Kremenets Lyceum, which started in the early nineteenth century. outstanding bibliotekoznavets, bibliographer, librarian, teacher P. Yarkovsky. The gradual development of professional education took place thanks to the prominent companions of library Khavkin L., K. Rubynskoho, S. Siropolka, A. Didrihsona D. Bahalii, A. Pokrovsky et al., Which in the early twentieth century. organized library training course in different cities of Russia as well as Ukraine, first developed curricula, programs and courses that give not only professional knowledge, but also a broad general education.

Keywords: Library education, Biblical, book science, library science, bibliography, library course, library discipline.

Актуальність теми дослідження. Реформи та модернізація вищої освіти в цілому і бібліотечно-інформаційної, зокрема, спонукають фахівців до плідної співпраці у накресленні перспектив удосконалення навчального процесу, розробці стандартів, програм, запровадження дисциплін, які б розкривали та доносили до майбутніх фахівців всю багатогранність бібліотечно-інформаційної діяльності. Визначаючи перспективи, актуальним, на нашу думку, є звернення до досвіду попередників у формуванні освітніх програм та дисциплін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Становлення та розвиток вищої бібліотечно-інформаційної освіти має свою цікаву історію.

Різні її періоди та сучасні концепції подано в статтях В. Бабича, Н. Бачинської, Н. Березюк, І. Давидової, В. Загуменної, Г. Ковальчук, Н. Кушнарєнко, Т. Новальської, М. Слободяника, А. Соляник, Г. Шемаєвої. Зокрема, Т. Даниловою, Г. Салатою визначено поняття асиметрії державної політики у галузі бібліотечної справи [1; 2], проте аналіз витоків бібліотечної освіти залишається малодослідженою темою, лише окремі факти знаходимо у працях І. Корнейчика [3], Г. Ковальчук [4], І. Матяш [8], А. Соляник [6;7], Н. Березюк [11], Т. М'яскової [5] та інш., що і актуалізує статтю.

Мета статті – виявити та проаналізувати початки вищої бібліотечної освіти в

Україні та вплив видатних бібліотекознавців, бібліографів на її подальший розвиток.

Виклад основного матеріалу. Витоки бібліотечної освіти в Україні вітчизняні науковці пов'язують з діяльністю Кременецького ліцею та ім'ям визначного бібліотекаря, бібліографа, викладача Павла Йосиповича Янковського (1781 – 1845 рр.).

Розвиток української культури кінця XVIII – поч. XIX ст. засвідчив якісні зміни, що сталися в духовному житті України. У цей період культура, освіта України розвивалася під впливом ідеї західноєвропейського Відродження, гуманізму та Просвітництва.

Кременецький ліцей або Волинська гімназія, як його спочатку називали, був заснований 1805 р. з ініціативи польських політичних і культурних діячів Адама Чарторийського та Тадеуша Чацького. Новий навчальний заклад повинен був дати своїм учням широку енциклопедичну освіту. Статутом гімназії передбачалось також вивчення бібліографії чи книгоопису, які мав викладати бібліотекар поза основними своїми посадовими обов'язками [3, 61-62].

З 1809 р. і до закриття ліцею 1832 р. ці дисципліни читав П. Й. Янковський. Про його життєвий і творчий шлях, роботу в Кременецькому ліцеї та роботу у бібліотеці Св. Володимира у Києві проаналізовано в статтях Г. Ковальчук [4], Т. М'яскової [5], у підручнику І. Корнейчика [3]. Автор публікації зосереджує увагу дослідження на матеріалах де йдеться про викладання ним курсу бібліографії в Кременецькому ліцеї.

Опираючись на різні матеріали – неопубліковані рукописи П. Й. Янковського, статті Р. Розетта, плани курсу, що друкувалися в Кременці в серії «Матеріалів з наук, які викладаються протягом року у Волинському ліцеї» тощо – Г. І. Ковальчук навела та проаналізувала зміст дисципліни, яку читав Янковський та зміни в її наповненні протягом 1809 – 1825 рр. [4, 170-173]. Як видно, змінювалися не лише назва курсу – «Бібліографія» (1809 р.) – «Бібліологія» (1814 – 1818 рр.) – «Бібліографія» (1825 р.), а й підходи до розуміння предмету викладання.

Зокрема, в курсі «*Grammatyka powszechna i bibliografija*», що викладали 1809 р., «йдеться не про бібліографію в сьогоднішньому ро-

зумінні, а про історію писемності та друкарства» [4, 171].

Наголошуючи на книгознавчій складовій програми, А. Соляник вбачає «зародки системного погляду на змістовні складові бібліології як фундаментальної дисципліни книгознавчого циклу» [6, 117].

Водночас виявлено, що окремі теми курсу торкалися розгляду суто бібліотекознавчих питань, а саме «що таке книгоописання і що таке бібліотека; який був стан книгозбірень у давнину; найвизначніші італійські, французькі, іспанські, англійські, німецькі, російські та ін. бібліотеки; що має включати в наш час солідна бібліотека; як треба впорядковувати бібліотеку» [4, 171].

З 1814 р. курс вже має назву бібліологія, змінюється не тільки назва, а й наповненість дисципліни, зокрема, додаються теми, в яких розкриваються питання освіти, книжкової справи, що ж до бібліографії, то тут вона подається як один із розділів бібліології.

Слушну думку висловила Г. Ковальчук щодо програми 1818 та 1820 рр., яка значно розширилась: «розуміння П. Й. Янковським бібліології в цей час поширюються і на бібліографічні, і на бібліотекознавчі проблеми, що було властиве багатьом європейським дослідникам і практикам XIX ст.» [4, 172], Продовжуючи цю думку, А. Соляник констатує, що П. Янковський «долучає до бібліології велике коло питань книгознавчих, бібліотекознавчих та бібліографознавчих, значно випереджаючи таким метатеоретичним підходом до розуміння змісту науки бібліології видатного бельгійського вченого, фундатора документології – Поля Отле (1868 – 1944)» [6, 117].

Таким чином, перші паростки бібліотечної освіти в Україні датуються початком XIX ст., що збігається з часом зародження її в західній Європі. Водночас запровадження спеціальної професійної підготовки бібліотечних фахівців на теренах України стало можливим на початку XX ст., завдяки зусиллям вітчизняних теоретиків і практиків бібліотечної справи Х. Алчевської, Д. Багалія, К. Рубинського, Л. Хавкіної, С. Сірополка та ін.

Пропозиції щодо планомірної підготовки кваліфікованих бібліотечних фахівців Л. Хавкіна вперше обґрунтувала 1904 р. на Третньому

з'їзді діячів технічної та професійної освіти у Санкт-Петербурзі. Ці ідеї підтримував К. Рубинський, наполягаючи на запровадженні університетської освіти для бібліотечних фахівців [7, 1-2].

Питання підготовки бібліотекарів активно обговорювалось серед київських викладачів університету Св. Володимира та духовної академії, які 1910 р. підготували проект створення Київського та Одеського археологічних інститутів, де поряд з археологічним та архівним відділом відкрити ще й бібліотечне відділення для підготовки архівних, музейних та бібліотечних кадрів як урядових, так і громадських та приватних закладів. У розробці проекту взяли участь такі відомі вчені, як М. Василенко, В. Данилевич, М. Довнар-Запольський, В. Іконников, В. Кордт, О. Лук'яненко, В. Петець, М. Петров та ін. [8, 139-145].

Незважаючи на те, що цей проект вдалося частково реалізувати лише 1917 р. з відкриттям Київського археологічного інституту, обговорення проблеми підготовки кадрів для бібліотек серед знаних науковців є свідченням актуалізації спеціальної фахової освіти.

Широка дискусія з цього питання розгорнулася на Першому всеросійському з'їзді з бібліотечної справи (1911 р., Санкт-Петербург), в якому активну участь взяли вітчизняні бібліотекознавці та бібліотечні практики. Фактично це була полеміка про зміст і рівень освіти бібліотекарів. Для відповідної фахової підготовки бібліотечних працівників було запропоновано відкрити кафедри бібліотекознавства і бібліографії при Харківському та Санкт-Петербурзькому університетах.

Університетську освіту відстоювали К. Рубинський, О. Войнич-Сяноженцький, Л. Брюхатов, Н. Сафронєєв та ін. доводили значення всебічно освіченого бібліотекаря-універсала. Вони виходили з того, що освітня рівень бібліотекарів невисокий, а бібліотечна робота вимагає широкого кругозору, в ідеалі «енциклопедичної освіти».

О. Войнич-Сяноженцький наголошував на необхідності відкриття кафедр саме при університетах, «тому, що тільки університетська кафедра буде мати достатній авторитет» [9, 60]. Л. Брюхатов твердив: «Сподівання на можливість отримати енциклопедичну підго-

товку на бібліотечних курсах зовсім нездійсненні... Окрім оглядових знань, курси нічого не дадуть» [9, 63].

Опоненти університетської освіти, а серед них Є. Доброжинський, С. Масловський, А. Калишевський та ін., обґрунтували доцільність бібліотечних курсів різного терміну навчання. На їхню думку, «... бібліотекарю потрібна не загальна» енциклопедична освіта, а освіта виключно наукова, замкнута, з визначеним колом тільки деяких наукових дисциплін...» [9, 63]. Розгляду питання запровадження бібліотечних курсів, здобуття на них освіти було приділено значну увагу.

Після багатогодинної дискусії більшістю голосів (28 проти 17) було ухвалено резолюцію про організацію окремих бібліотечних курсів. При цьому обмежено їхню програму виключно циклом спеціальних бібліотечних дисциплін (без внесення будь-яких загальноосвітніх предметів) [9, 62]. На нашу думку, це рішення на десятки років загальмувало розвиток вищої бібліотечної освіти.

Відкриття перших короткотермінових бібліотечних курсів в Народному університеті імені Шанявського (м. Москва), ініціювала 1913 р. харківська вчена та сподвижниця бібліотечної справи Л. Хавкіна, вона була і першою завідувачкою. Цього ж року було набрано 357 слухачів. У складі викладачів були знані бібліотекознавці такі як С. Сірополко, О. Покровський, Л. Брюхатов, О. Зленко, А. Канішевський, О. Дідріхсон, Р. Брандт, Б. Боднарський та ін.

Перелік дисциплін, що викладали 1916 р., свідчить, що у перші роки організації бібліотечно-курсової підготовки викладали дисципліни здебільшого бібліотекознавчого спрямування: «Сучасні бібліотеки», «Методи просвітницької роботи в бібліотеці», «Дитячі бібліотеки», «Професійне положення бібліотекаря», «Бібліотечне приміщення та їхнє обладнання», «Застосування авторських таблиць Кеттера», «Каталогізація», «Внутрішній розпорядок у бібліотеці та організація користування каталогами», «Бібліотечна статистика та звітність», «Комплектування бібліотек», «Практичне бібліотекознавство і комплектування бібліотек», «Десяткова класифікація». Окремі книгознавчі дисципліни: «Класифіка-

ція книг», «Збереженість книжкового господарства», «Історія книги». У переліку відсутнє бібліографознавство, водночас є ціла низка дисциплін, які можна віднести до галузевого бібліографознавства: «Література з природознавства», «Популярна література з російської історії», «Література сільськогосподарських та земельних питань», «Література з кооперації», «Література з соціології», «Дитяча література» [10, 38-39].

Період національно-визвольних змагань в Україні 1917 – 1922 рр. для бібліотечної справи, освіти видавався складним – «йому були притаманні як руйнівні тенденції, так і становлення нових традицій».

Наслідки Першої світової війни, «змагання різних політичних угруповань за владу та намагання побудувати нову національну державу», присутність на території України різних сил, що боролися одна проти іншої, спрямовуючи свої дії «на ліквідацію економічних та культурних здобутків своїх попередників» вкрай негативно відбилися на стані економіки, виробництва, культури [10, 83-84].

На теренах України відкриття бібліотечних курсів активізувалось лише 1918 – 1919 рр., чому сприяли революційні події та прагнення до розбудови самостійної держави. Починаючи з 1917 р. до України повертаються національно свідомі державні та громадські діячі, які працювали в Росії. Серед них С. Сірополко, Ю. Іванов-Меженко, Л. Биковський, П. Стебницький, М. Василенко та ін. [10, 72-73], діяльність яких була спрямована як на розбудову бібліотечної справи в цілому, так і освіти, зокрема.

У серпні 1917 р. було реалізовано ідею відкриття в Києві Археологічного інституту на засадах приватної установи. Директором було обрано професора Університету Св. Володимира М. Довнар-Запольського [8, 145-149]. Організаційний період тривав більше року, заняття розпочалися в листопаді 1918 р. Незважаючи на те, що в структурі закладу не було бібліотечного відділення, як це передбачалося Проектом 1910 р., проте студентам викладали такі дисципліни, як історія книги (викл. Ю. Іванов-Меженко) та бібліотекознавство (викл. В. Кордт). Спроби перетворити інститут на державний не дали позитивного резуль-

тату, він проіснував до 1924 р. [6, 154-155]. В Одесі Археологічний інститут проіснував ще менше з 1921 по 1922 рр. [8, 178-180].

1918 р. відкриваються бібліотечні курси в Києві на базі Фребелівського педагогічного інституту та в Харкові на базі першого в країні кабінету бібліотекознавства, який був започаткований Л. Хавкіною ще 1903 р. при Харківській громадській бібліотеці. 1919 р. у Києві при Позашкільному відділі Наркомпросу України також було організовано бібліотечні курси, які проходили як цикл семінарів.

Цього ж року з березня запроваджено курси в Одесі, Житомирі, Полтаві, Чернігові та ін. містах. На курсах поряд з фаховими дисциплінами, викладали такі предмети, як українська та іноземна мова, українська та зарубіжна література, всесвітня історія, географія, психологія, теологія, етнографія, археологія тощо [10, 82]. Як бачимо програми бібліотечних курсів, завдяки наполегливій роботі їхніх організаторів та викладачів, змістовно побудовані «на засадах органічного поєднання суто бібліотечного навчання із загальноосвітньою та суспільно-політичною підготовкою слухачів, рівень якої не поступався університетській» [7, 3].

Важливо зауважити, що для плідної підготовки бібліотечних фахівців бракувало педагогічних кадрів, тому і в Університеті ім. А. Л. Шанявського і на бібліотечних курсах в Україні окремі дисципліни читали одні й ті ж викладачі Л. Хавкіна, А. Покровський, О. Дідріхсон, С. Сірополко та ін. [7, 2].

Розвиток спеціальної фахової освіти спонукав до розробки бібліотечних підручників та посібників, перші з яких побачили світ уже на початку ХХ ст. Підручником з бібліотечної справи була книга викладачки вищих жіночих курсів К. Балабанової «Библиотечное дело» (1902 р.).

Великий попит серед слухачів курсів мали посібники Л. Хавкіної «Библиотеки, их организация и техника. Руководство по библиотековедению» (1904 р., 1911 р., 1918 р.), «Руководство для небольших библиотек» (1911 р., 1917 р.), «Книга и библиотека», які відіграли велику роль не лише в організації бібліотечної освіти, а й у розвитку бібліотекознавства як науки. Посібниками для складання бібліогра-

фій та бібліографічних описів, каталогізації книжок стали методичні розробки О. Топоркова, Ю. Бітова, Б. Боднарського та О. Белова [10, 39-40].

На початку 20-х рр. ХХ ст. курсова система підготовки бібліотекарів не відповідала завданням, задекларованим радянською владою щодо бібліотек як ідеологічних осередків виховання комуністичного світогляду громадян. На бібліотечних працівників покладалась відповідальна місія залучення трудящих до розбудови радянської влади. Для такої роботи не вистачало професійних кадрів, а ті, які отримали освіту в царській Росії, не завжди могли виконувати поставлені перед ними завдання. Робітничо-селянська молодь, яка активно залучалась до роботи у бібліотеки, також не сприяла розвитку бібліотечної справи.

Першим кроком до вищої освіти було створення 1921 р. на базі зруйнованого університету – Харківського інституту народної освіти (ХІНО) із факультетами професійної освіти та соціального виховання.

Згідно з постановою РНК УСРР від 13 вересня 1925 р., відкривається факультет політичної освіти з книжково-бібліотечною секцією [7,3; 11,32], що стало початком, на нашу думку, нового етапу розвитку вищої бібліотечної освіти.

Поряд з бібліотечною освітою 1926 р. організований семінар для працівників книгарень, що поклато початок підготовки книгознавців у країні. Пізніше, а саме з грудня 1929 р. датовано відкриття курсів для підвищення їхньої кваліфікації. Курси було розраховано на 4 місяці або 136 академічних годин.

Програма курсів складалася з загальноосвітніх дисциплін, дисциплін спеціальності та окремий блок становили курси бібліографознавчого спрямування.

Так, до спеціальних дисциплін були віднесені – «Історія книжки», «Бібліографічні класифікації наук», «Шляхи вивчення книжки», «Вивчення покупця», «Українська періодична література та робота з нею», тощо. У третьому блоці зазначено 12 дисциплін бібліографознавчого спрямування, здебільшого це дисципліни галузевої бібліографії. А саме: «Основи бібліографії», «Бібліографія соціально-економічної літератури», «Бібліографія масової літератури для робітників», «Бібліографія кооперативної літератури», «Бібліографія графічної продукції», «Бібліографія літератури для підвищення кваліфікації книгаря», тощо[12].

Висновки. Таким чином, початковий етап у становленні вищої бібліотечної освіти в Україні пов'язаний з викладанням дисциплін бібліотечного спрямування в Кременецькому ліцеї, які започаткував на початку ХІХ ст. видатний бібліотекознавець, бібліограф, бібліотекар, викладач П. Янковський. Поступовий розвиток фахової освіти відбувався завдяки діяльності визначних сподвижників бібліотечної справи Л. Хавкіної, К. Рубинського, С. Сірополка, О. Дідріхсона, Д. Багалія, А. Покровського та ін., які на початку ХХ ст. організували бібліотечно-курсівну підготовку в різних містах як Росії, так і України, вперше розробляли навчальні плани, програми та дисципліни, які давали не лише фахові знання, а й широкую загальноосвітню підготовку.

Список використаних джерел

1. Salata G. Contemporary Ukraine: An Essay on the Asymmetry of State Policy in the Field of Librarianship / G. Salata // PATH OF SCIENCE. – 2016, Vol. 2, No 12. p. 1.1. – 1.6. DOI: <http://dx.doi.org/10.22178/pos.17-1>
2. Salata G., Danylova T. Reorganization Asymmetry of Universal Information Centers in Ukraine: An Attempt at Civilization Communication Analysis / G. Salata, T. Danylova // Research Revolution. International Journal of Social Science & Management. – Vol. IV, Issue – 10.-31. – July 2016. –Page 75. –p. 1 – 4.
3. Корнейчик І. І. Історія української бібліографії. – Харків, 1971. –374с.
4. Ковальчук Г. І. Книгознавча концепція П. Й. Янковського (до джерел історії вітчизняної бібліологічної науки) / Г. Ковальчук // Наук. праці НБУ імені В. І. Вернадського. – Київ, 2000. – Вип. 3. – С. 167-175.
5. М'яскова Т. Є. Павло Йосипович Янковський – відомий український книгознавець, бібліограф / Т. Є. М'яскова // Наук. праці Кам'янець-Подільського нац. університету імені Івана Огієнка. – Кам'янець-Подільський, 2010. – С. 67-73.

6. Соляник А. А. Підготовка фахівців для книжкової галузі України: традиції та новації / А. А. Соляник // Вісник ХДАК. Зб. наук. праць. – Харків, 2011. – Вип. 32. – С. 116-125.
7. Соляник А. А. Флагман бібліотечно-інформаційної освіти України. URI: http://eprints.rclis.org/18792/1/solanyk_fbi.pdf (1. X. 2016).
8. Матяш І. Б. Архівна наука і освіта в Україні 1920 – 1930-х років. – Київ, 2000. – 592 с.
9. Труды Первого Всероссийского съезда по библиотечному делу, составившегося в С-Петербурге с 1-го по 7-е июля 1911. – СПб., 1912. – Ч. 2. Доклады. – 439 с.
10. Дубровіна Л. А., Онищенко О. С. Бібліотечна справа в Україні в ХХ столітті / Л. А. Дубровіна, О. С. Онищенко. – Київ, 2009. – 530 с.
11. Березюк Н. Бібліотечна освіта в Україні (сторінки історії) / Н. Березюк // Бібліотечний вісник. – 2000. – №1. – С. 32-35.
12. Книгарські курси в Києві // Бібліологічні вісті. – 1930. – №1. – С. 138-141.

References

1. Salata, G. (2016). Contemporary Ukraine: An Essay on the Asymmetry of State Policy in the Field of Librarianship. PATH OF SCIENCE, Vol. 2, 12, 1.1. – 1.6. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.22178/pos.17-1> [in Ukrainian].
2. Salata, G., & Danylova, T. (2016). Reorganization Asymmetry of Universal Information Centers in Ukraine: An Attempt at Civilization Communication Analysis. Research Revolytion. International Journal of Social Science & Management, Vol. IV, 75, 1 – 4[in Ukrainian].
3. Kornejchuk, I. I. (1971). Istorija ukrajinskoji bibliografiji. Kharkiv [in Ukrainian].
4. Kovalchuk, Gh. I. (2000). Knyghoznavcha koncepcija P. J. Jarkovsjkogho (do dzherel istoriji vitchyznjanovi bibliologhichoji nauky) . Nauk. praci NBU imeni V. I. Vernadsjkogho. Kyjiv, 3, 167-175 [in Ukrainian].
5. M'jaskova, T. Je. (2010). Pavlo Josypovych Jarkovsjkyj – vidomyj ukrajinsjkyj knyghoznavecj, bibliograf. Nauk. praci Kamjanecj-Podiljsjkogho nac. universytetu imeni Ivana Oghijenka, 67-73 [in Ukrainian].
6. Soljanyk, A. A. (2011). Pidghotovka fakhivciv dlja knyzhkovoji ghaluzi Ukrajinjy: tradyciji ta novaciji. Visnyk KhDAK. Zb. nauk. Pracj, 32, 116-125[in Ukrainian].
7. Soljanyk, A. A. Flaghman bibliotechno-informacijnoji osvity Ukrajinjy. Retrieved from http://eprints.rclis.org/18792/1/solanyk_fbi.pdf [in Ukrainian].
8. Matjash, I. B. (2000). Arkhivna nauka i osvita v Ukrajinj 1920 – 1930-kh rokiv. Kyjiv [in Ukrainian].
9. Trudy Pervogo Vserossiyskogo syezda po bibliotechnomu delu, sostavlyavshegosya v S-Peterburge s 1-go po 7-e iyulya 1911. (1912). SPB, 2. Doklady [in Russian].
10. Dubrovina, L. A., & Onyshhenko, O. S. (2009). Bibliotechna sprava v Ukrajinj v KhKh stolitti. Kyjiv [in Ukrainian].
11. Berezjuk, N. Bibliotechna osvita v Ukrajinj (storinky istoriji) (2000). Bibliotechnyj visnyk, 1, 32-35 [in Ukrainian].
12. Knygharsjki kursy v Kyjevi (1930). Bibliologhichni visti, 1, 138-141[in Ukrainian].